

*Ob filozofski razpravi Tineta Hribarja,
ki je izšla v Znamenjih pri založbi Obzorja*

»Z resnico ne razpolaga nihče«

V zbirki Znamenja je pri založbi Obzorja izšlo izvirno slovensko filozofsko besedilo Tineta Hribarja z naslovom »Resnica o resnici«. Knjiga, ki je namenjena predvsem filozofsko izobraženemu bralcu, je tematsko zastavljena kot študija različnih pojmovanj resnice, od Parmenida in Platona do Heideggerja in Lacana, okrog tega fokusa pa avtor naniza nekaj osrednjih problemov in dilem sodobne filozofije.

Izhodišče in hkrati zadnji stavek »Resnice o resnici« je v tem, da ni resnice o resnici in zato z resnico ne razpolaga nihče. Vendar bi bilo iz te osnovne ugotovitve napačno povzeti, da se Hribar v svojem razmišljanju o resnici zavzema za nekakšen relativizem, skepticizem ali celo nihilizem – ravno nasprotno, kar je razvidno iz sledečega citata: »Četudi je resnica o resnici v tem, da ni Resnice, da izza resnice ni nič, ta resnica ni od ničesar bolj oddaljena kot prav od nihilizma.« Nihilizem kot uničevanje, zatiranje in pobijanje v imenu edino zveličavne Resnice se dogaja prav tedaj, ko si posameznik ali skupina umišlja, da ima v lasti najvišjo Resnico, Resnico vseh resnic. Med ljudmi se zmeraj najde kdo, ki izjavlja, da drugi ljudje ne vedo, kaj delajo. V evropski (in predvsem v evropski) zgodovini ni manjkalo takšnih lažnivih prerokov, ki so svoje zločine opravičevali z imenom resnice, od inkvizicije do fašizma in stalizma. Med tiste, ki so, kakor piše v Bibliji, »spravljali luč pod mernik, namesto da bi jo postavili na mizo, kjer bi lahko svetila vsem«, lahko štejemo tudi farizeje, ki so v imenu svojih duhovnih monopolov, ker so bili željni oblasti, obsodili na smrt Sina

človekovega, ki si je drznil reči, da je on sam resnica. Ni zmeta v tem, če človek vé za svojo resnico, če živi – kakor Sokrat – v skladu s svojim »demonom«, temveč v tem, če človek služi neki metafizični resnici kot transmisija, preko katere se preteka volja do moči od nebes do pekla.

Čprav je resnica o resnici v tem, da ni resnice o resnici, človek mimo resnice ne more. Rešitev iz tega začaranega kroga ni v skepticizmu, s katerim bi se misleči človek z vsevedno in obenem melanholično gesto umaknil iz kaotičnega sveta, ampak v iskanju takšnega razumevanja resnice, ki bi resnico iztrgalo iz metafizične zveze z logiko gospodstva. Pot do takšne resnice, ki ni opredeljena z voljo do moči, Tineta Hribarja vodi k razmišljanju o odnosu med Parmenidovo in Platonovo filozofijo, o obdobju v zgodovini zahodnega mišljenja, ko se je kovalo tisto pojmovanje resnice in biti, ki je pozneje zavladalo v metafiziki in preko nje v dejanskosti. Grška filozofija je v svojem izvornem predsokratskem obdobju razumela resnico kot neskritost – nepozabljenost (alétheia). Pojmovanje resnice kot lastnosti stavkov

je sekundarno, izvedeno. Zapoved, naj bo svet tak in tak, da bo v skladu z resnico, je poznejša kot čudenje nad tem, da svet resnično je, – da ni raje nič, kot pravi Heidegger. Izvorno mesto tiste resnice, ki apriori ne more postati instrument nasilja, moramo iskati v bližini biti bivajočega.

Na svoji poti do mesta resnice Hribar izhaja iz mišljenja biti Martina Heideggerja, svoj najbolj izviren doprinos temu mišljenju pa poda tam, kjer govori o grozi zgolj – nič. Za metafiziko velja, da je o ničju treba molčati, čeprav se ji nič v vlogi nebivajočega oziroma odsotnega prikrade skozi zadnja vrata. Za mišljenje biti, ki se je »spustilo v temelj metafizične resnice, pa je odsotno (tema) prav tako daleč od ničja kot prisotno (luč). Igra pri-in-od-sotnosti, svetlobe in teme, se dogaja znotraj biti, onstran te igre pa niči nič, ki ni niti prisoten niti odsoten. Nič je beseda, za katero ne vemo, kaj pomeni, je označevalec brez označenca. Samo zato, ker groza v temelju človeške eksistence razkriva zgolj-nič, nas lahko obide popolna osupljivost bivajočega, t. j. sveta, v katerem se dogaja igra svetlobe in teme. Metafizika pa je delala in še vedno (v znanstveno-pozitivistični preobleki) dela to napako, da skuša s svetlobo razuma pregnati temó, pri tem pa dosega ravno nasprotno: samo svetlobo zagrinja v temó, božansko idejo sprevrča v nasilnikovo zapoved.

Knjiga »Resnica o resnici« se zaključuje s kritično analizo Lacanove teorije manka, ki se v nekaterih momentih približuje Heideggerovemu mišljenju biti. Če nekoliko parafraziramo Lacana, lahko rečemo, da njegova psihoanalitična teorija označevalca dojema bit le na način manka biti, resnico le na način manka resnice. Največja človeška tesnoba je v tem, da Resnica (Stvar sama) ne bi bila odsotna, da bi se imaginarni nivo sprevrgel v realnega. Če povemo preprosto, najbolj grozno bi bilo, ko bi se sanje začele dejansko uresničevati (o čemer »romantiki« toliko hrepenijo!), ko bi se mesto manka biti, v katerega se vmešča želja, začelo zapolnjevati z bivajočim oziroma artikulirati v pozitivni označevalni verigi. To bi bil namreč konec želje, izstop iz Simbolnega, smrt. Sebe vedoča, sami sebi od-strta resnica je resnica, ki je strta, pravi Hribar v zvezi s Heglovo metafiziko. Resnico o resnici izraža ireduktibilen paradoks: »Resnica, kolikor obstaja, ni nič resničnega. Je neresnična.«